

‘Als ik in september slecht nieuws krijg, dan hoop ik dat ik mijn einde tegemoet kan gaan zoals mijn moeder: met overgave.’ © Bart Dewaele

**MANU KEIRSE, EEN ROUWEXPERT OOG IN OOG MET ZIJN EIGEN
VERGANKELIJKHEID**

‘Eén op drie krijgt kanker. Ik zou eerder hebben gedacht: waarom ik niet?’

Drie van zijn elf broers en zussen gingen al dood aan kanker, net als zijn moeder en tantes. ‘Het kan ook mijn lot worden’, zegt rouwspecialist Manu Keirse. In september hoort hij of de bestralingen en chemotherapie hun werk hebben gedaan. ‘Ik hoop op goed nieuws, maar ik ben niet bang.’

BRUSSEL | Hij ziet er goed uit en is ondanks zijn pensionering nog altijd even actief. Alleen de laatste tijd, nu de chemobehandeling afgerond is, is hij een beetje meer moe. Al zou dat ook door zijn drukke agenda kunnen komen. Manu Keirse (71) geeft lezingen over heel Vlaanderen en Nederland en is meestal niet voor middernacht thuis, in Bertem. Tussendoor werkte hij zijn bestseller bij, die vandaag in een nieuwe versie verschijnt: *Helpen bij verlies en verdriet* (uitgeverij Lannoo).

Het boek bevat veel nieuwe hoofdstukken, over verlies en verdriet dat maar al te reëel is, maar vaak niet gezien wordt: verlies door onrecht, verlies van een ongeboren kind, rouwen om werkverlies of kinderloosheid, verlies binnen niet-erkende relaties. Of nog: ‘Wanneer een kind sterft, vraagt iedereen hoe het met de ouders gaat. Wie heeft oog voor het verdriet van de broers en zussen, van de vrienden, of van de grootouders, die niet alleen een kleinkind verliezen maar ook de vreugde van hun kinderen?’

Ook in Manchester zijn velen een kind verloren, in dramatische omstandigheden. Er is controverse ontstaan over de stoere taal die daar door de overheden, onder wie premier Theresa May, is gesproken. Wat is uw mening daarover?

‘Ik zou het niet adviseren om stoere taal te gebruiken. Ik begrijp dat men dit doet omdat er van zo’n aanslag een enorme bedreiging uitgaat. Maar zo gaat men voorbij aan het lijden van de slachtoffers. Men laat als het ware niet toe dat mensen kapotgaan van verdriet – wat daar, vergis u niet, nu aan het gebeuren is. De enige taal die past, is die van inleving en verbondenheid. Een hele gemeenschap is daar nu verdrietig en bang.’

‘Het zou een vak op school moeten worden, omgaan met verdriet, van in de kleuterklas tot op de universiteit of hogeschool’

‘Ik zou zelfs nog een stap verder gaan. Ook aan de ouders zou mijn boodschap zijn om een taal van verbondenheid te spreken. Ik zou willen weten: waarom? Wat is er nodig, opdat iedereen zich met onze samenleving verbonden zou voelen?’

Sommige mensen zullen dat nogal soft vinden klinken.

‘Ik ben geen man die oordeelt of veroordeelt. Mijn levensopdracht is luisteren en begrip opbrengen. Het zit verweven in heel mijn levenslijn. Al van toen ik een misdienaar was in Dudzele, in de jaren vijftig, en ik met de pastoor mee door de velden trok op weg naar slaapkamers waar mensen hun stervensuur doormaakten.

Ik heb daar zeer veel verdriet gezien, maar ook zeer veel verbondenheid. En op de terugweg, wandelend door de natuur, praatten wij daarover met de pastoor. Zo konden wij dat verwerken.'

U geeft ook vandaag nog individuele therapie aan mensen die rouwen.

'Ik spreek vaak over rouw en met mensen die rouwen, maar ik ben geen rouwtherapeut. Ik geloof niet in de noodzaak van therapie bij rouw. Rouwen is normaal gedrag als je van iemand houdt. Het is geen ziekte. De pathologie zit in de samenleving, die verwacht dat je vijf dagen na het overlijden van je kind opnieuw aan het werk gaat. Op dag zes moet je een *ziekte*briefje kunnen voorleggen. De onwetendheid zit ingebakken in ons taalgebruik en in ons beleid. Is het niet normaal dat je op dag zes nog niet opnieuw functioneert zoals voorheen?'

Dat is een pleidooi voor langer rouwverlof.

| 'Rouwen is normaal gedrag als je van iemand houdt. Het is geen ziekte. De pathologie zit in de samenleving'

'Ik vind dat mensen meer verlof zouden moeten krijgen dat ze in de tijd kunnen spreiden, bijvoorbeeld om thuis te kunnen blijven op de sterfdag van hun kind. Over het algemeen adviseer ik om niet heel erg lang weg te blijven van het werk. Het belangrijkste is dat je baas, je collega's of je klanten oog hebben voor je verdriet, en dat je zelf je grenzen mag aangeven. Als je baas zegt dat hard werken de beste remedie is om snel te vergeten, zul je het niet lang volhouden. Zulk advies is goedbedoeld, maar het getuigt van grote onwetendheid en onkunde.'

Vindt u dat we nu beter kunnen omgaan met verlies en verdriet dan pakweg 20, 30 jaar geleden? Is er meer kennis?

'Ik vind van wel, maar sommigen zeggen dat ik een grenzeloze optimist ben. Ik kan je veel mooie verhalen vertellen, en helaas ook nog andere. Een moeder vraagt aan een juf of haar dochter, die op bosklas vertrekt, elke avond even naar huis mag bellen, want ze is nog erg in de war na het overlijden van haar vader. Het antwoord van de juf: "Daar gaan we niet mee beginnen!" Het is een recent voorbeeld. Is die juf echt zo onwetend, of heeft ze zelf onverwerkt verdriet? Misschien reageert ze vanuit de oude gedachte dat je geen aandacht moet besteden aan verdriet, want dan is het er zagezegd niet.'

'Ander voorbeeld: een vrouw verliest haar enige, volwassen zoon. In de uitvaart wordt enkel over het verdriet van de weduwe en de kinderen gesproken. Als de moeder haar ontgoocheling daarover met een vriendin bespreekt, zegt die: "Ja, maar je zoon woonde toch niet meer bij jou?" Dat is allemaal onmacht. Niet weten hoe of wat te zeggen. Het zou een vak op school moeten worden, van in de kleuterklas tot op de universiteit of hogeschool.'

Ik lees in uw boek dat het vooral op luisteren aankomt.

‘Tachtig procent luisteren en twintig procent spreken. Een jongeman vertelde me dat zijn leraar Latijn hem heel goed opgevangen had na het overlijden van zijn - vader. Zes jaar lang had hij tijd voor hem gemaakt, elke keer als hij daar nood aan had. Ik vroeg hem hoe dikwijls dat gebeurd was. Wel negen keer, zei hij. Negen keer een kwartier luisteren, op zes jaar tijd: de inspanning hoeft niet groot te zijn om van enorme betekenis te blijken.’

Wat met het schuldgevoel: u schrijft dat ook ouders van kinderen die omkwamen bij het busongeval in Sierre daar last van hebben of hadden.

‘Ja, absoluut. En meestal stuit dat op onbegrip, want die ouders zaten toch niet aan het stuur van die bus? Maar je hoeft niet schuldig te zijn om je schuldig te voelen. Ouders vertelden me dat hun dochtertje erg had opgezien tegen de verre reis en ze haar hadden overtuigd om toch mee te gaan. Andere ouders waren met hun zoon nog naar de dokter gegaan, anders had hij wegens ziekte moeten thuisblijven. Schuldgevoel is heel normaal, het heeft te maken met liefde en verantwoordelijkheid.’

‘Opgekropt schuldgevoel kan dan weer gevaarlijk worden. Een jongetje van zes stichtte brand in zijn ouderlijke huis, een broertje en zusje kwamen om. Tegen de politie zei hij dat hij zijn vader ook al had doodgemaakt. Bleek dat die vader gestorven was aan kanker, maar het jongetje dacht dat het zijn schuld was geweest. Het is belangrijk om kinderen correcte informatie te geven.’

U wordt nu zelf, door uw ziekte, met de eindigheid van het leven geconfronteerd. Wat doet dat met u?

‘Ik heb nog nooit gedacht: waarom ik? Als een op de drie Belgen ooit kanker krijgt, zou ik eerder hebben gedacht: waarom ik niet? Bovendien zijn er al drie van mijn broers en zussen overleden aan kanker, net als mijn moeder 33 jaar geleden, en mijn tantes. Het kan dus ook mijn lot worden.’

‘Maar ik ben niet bang. Het is de gemakkelijkste vraag om te beantwoorden: kan het zijn dat ik doodga? We doen het allemaal. Ik weet alleen nog niet van wat of wanneer. Ik hoop op goed nieuws, want ik zou mijn vrouw niet in de steek willen laten en wil er ook nog zijn voor de kinderen en kleinkinderen. Ik leef graag.’

Hebt u iets vastgelegd op papier, over uw levenseinde?

‘In mijn bureau ligt een map waarin alles zit dat moet gebeuren als ik dood ben.’

Ook iets over uw levenseinde, hoe u dat ziet?

‘Ik wil geen euthanasie. Ik wil een natuurlijke dood. Ik heb een negatieve wilsverklaring die in mijn medisch dossier bij de huisarts zit. Daarin staat dat ik geen levensverlengende behandelingen meer wil, als ik het zelf niet meer kan

uitleggen of vragen. Dus geen antibiotica, geen beademing, geen sondevoeding. Niet naar het ziekenhuis, tenzij dat nodig is voor het comfort van mijn vrouw of kinderen. Mijn huisarts is tegen euthanasie, wat een probleem kan zijn voor andere patiënten, maar dus niet voor mij.'

Bent u tegen euthanasie?

'Nee, ik vind het zelfs goed dat het nu bespreekbaar wordt in de psychiatrische instellingen van de Broeders van Liefde, bij psychisch lijden. Ik heb vaak moeite met de kerk, die euthanasie en abortus moord noemt. Ik ben nochtans bij de kerk betrokken, want ik heb de Belgische bisschoppen bijgestaan in de uitbouw van hun slachtofferbeleid. Ik begrijp dat een kerk theologische opvattingen moet hebben, maar ik geloof zelf meer in een christendom dat dicht bij de mens staat. En ik weet: soms kun je een mens bij leven al zijn leven ontnemen en soms kan euthanasie heel menselijk zijn.'

Stel dat u in september toch slecht nieuws krijgt...

'Dan hoop ik dat ik mijn einde tegemoet kan gaan zoals mijn moeder: met overgave. Ze is tweemaal naar Lourdes geweest om te bidden voor haar genezing en toen die er niet kwam, zei ze: "Ik heb gedaan wat ik moest, ik moet nu aanvaarden".'

'Ik hoop dat ik iets gegeven heb aan de mensen, en weet uit ervaring dat je ook nog kunt geven als je sterft, door de herinnering die je nalaat. Ik heb al van veel mensen afscheid moeten nemen: mijn vader, mijn moeder, broer en zussen, goede vrienden en bekenden. Die zijn niet weg. Die betekenen nog allemaal iets in mijn leven.'

VEERLE BEEL

Veerle Beel is redactrice binnenland bij De Standaard.

Meer artikels van Veerle Beel » (<http://www.standaard.be/auteur/veerle-beel>)

rd.be/extra/sta